

Денисевич О. В. **Професійність очима польських та українських студентів** // Магістратура XXI століття: досвід, проблеми, перспективи: Збірник науково-методичних праць студентів магістратури / За редакцією канд. пед. наук, проф. кафедри педагогіки Вітвицької С. С. – Житомир: Поліграфічний центр ЖДУ, 2009. – С. 36-40.

Побудова громадянського суспільства напряму пов'язана з підготовкою фахівців, які протягом найближчих десятирок років працюватимуть у цьому суспільстві. Освітням у цьому процесі відводиться найважливіша роль: вони не лише самі мають бути професіоналами високого гатунку, а й зобов'язані готувати майбутніх фахівців різних галузей. Дослідження професійної картини світу майбутніх педагогів дозволяє виявити рівень усвідомлення особливостей професійності. Ефективним методом дослідження цієї актуальної проблеми є вільний асоціативний експеримент.

Метою цієї статті є порівняльний аналіз будови фрагментів професійної мовної картини світу українських та польських студентів.

У дослідженні ми використали вільний асоціативний експеримент. Для цього інформантам пропонували усно або письмово перелік слів – стимулів. Після цього інформант повинен не замислюючись, швидко відповісти або написати перше слово, що спаде йому на думку під час реагування на стимул.

Однією з найскладніших і малодосліджених проблем проведення асоціативного експерименту є формування стимульного списку. Які слова мають його складати? Слід обирати їх за семантикою, граматичними ознаками, частотністю вживання чи за іншими параметрами?

Під час підготовчої роботи нами відбиралися слова, що найбільш актуальні для сучасного розуміння поняття професійності, якими оперує людина протягом своєї фахової діяльності на певному етапі соціального розвитку. Список стимулів було отримано шляхом аналізу термінів та

професійних понять галузі освіти, відбору найбільш актуальних близько 100 слів, що відображають професійну мовну картину світу.

Як вважає Н. П. Бутенко [1: 5-6], студентська аудиторія дозволяє отримати максимально адекватні результати опитування, оскільки світогляд молодих людей в основному сформований, усвідомлені поняття у відносно стійкому вигляді зберігатимуться протягом найближчих 30-50 років, що дозволяє з упевненістю відтворювати фрагменти мовної картини світу.

Попереднє опитування студентів з метою виявлення найважливіших професійних понять дозволило виділити 35 слів: обов'язок, розвиток, викладач, перспектива, актуальність, кар'єра, професіонал, предмет, робота, урок, освіта, інтерес, сім'я, майстерність, розклад, самокритика, школа, гроші, практика, книга, успіх, самовдосконалення, учень, університет, я, талант, вчитись, підготовка, наука, лідер, розум, рівень, організація, відмінник, диплом, - що склали експериментальний список стимульних лексем.

У вільному асоціативному експерименті взяли участь 160 осіб, серед яких студенти філологічного факультету (57), студенти факультету іноземних мов (43), студенти історичного факультету ЖДУ ім. І. Франка (27) та польські студенти, носії української мови, які навчаються у вищих навчальних закладах Республіки Польща (33).

Порівняльний аналіз отриманих реакцій демонструє спільність та відмінність у сприйнятті українських та польських студентів.

Слово-стимул	Реакції групи українських студентів (ГУС)	Реакції групи польських студентів (ГПС)
Обов'язок	навчатись	відповідальність
Самовдосконалення	читати	вчитись
Університет	вчитись, заняття	професор, викладач
Учень	вчити	вчити
Урок	слухати	школа, дошка, клас
Школа	вчитель	вчитель

Практика	писати	досвід
Освіта	вища	формування

Ці реакції студентів обох груп демонструють повне усвідомлення ними завдань майбутньої професії. Всі реакції спрямовані на процес "вчитись – вчити". Однак ми зустріли й реакції з негативним забарвленням, переважно у групі українських студентів: УРОК – **нерви**, ПРАКТИКА – **нудьга**, ШКОЛА – **нудота, пекло, жах**, УЧЕНЬ – **халамидник, мученик, поганий, нещасний**, - та окремі подібні випадки у групі польських студентів: УЧЕНЬ – **невіглас**, УНІВЕРСИТЕТ – **катування**, ВІДМІННИК – **підлиза**.

Ключові (найчастотніші) асоціації дають можливість відтворити фрагмент професійної мовної картини світу українського та польського студента.

Слово-стимул	Частотність повторів реакцій ГУС	Слово-стимул	Частотність повторів реакцій ГПС
Інтерес	цікавий (36)	<i>Майстерність</i>	<i>вміння (16)</i>
<i>Освіта</i>	<i>вища (33)</i>	<i>Талант</i>	<i>дар (14)</i>
Я	особистість (31)	Інтерес	цікавість (10)
<i>Книга</i>	<i>знання (24)</i>	Предмет	річ (10)
<i>Майстерність</i>	<i>вміння (24)</i>	Робота	обов'язок (10)
Учень	дитина (23)	Я	людина (9)
Відмінник	розумний (23)	Обов'язок	відповідальність(8)
Рівень	високий (23)	Актуальність	сучасність (8)
Школа	вчитель (19)	<i>Книга</i>	<i>знання (8)</i>
Практика	школа (19)	Викладач	вчитель (7)
Диплом	кінець (19)	Перспектива	майбутнє (7)
Вчитись	здобувати (18)	<i>Освіта</i>	<i>вища (7)</i>
Сім'я	діти (18)	Школа	навчання (7)

Самокритика	самооцінка (17)	Самовдосконалення	праця (7)
Перспектива	майбутнє (17)	Кар'єра	праця (6)
Талант	<i>дар (17)</i>	Розклад	порядок (6)

Студентством двох країн професійність сприймається певною мірою подібно, що відображається у спільних реакціях. Проте існують і суттєві розбіжності. Так, ГУС реагує на слова дієсловами **вчити, писати, слухати**, в ГПС знаходимо відповіді іменниками **професор, школа, дошка** та ін.

Крім вільного асоціативного експерименту, із групами студентів було проведене ще одне дослідження: опитувані оцінювали за п'ятибальною шкалою вагомість для них як майбутніх професіоналів пропонованих стимульних понять, де 5 – надзвичайно важливо; 4 – дуже важливо; 3 – важливо; 2 – не суттєво; 1 – не має значення.

В основу цього опитування ми взяли ті ж слова-стимули, що й для вільного асоціативного експерименту. Було опитано 58 осіб.

Слова-стимули	У. С.	П. С.	Спільне
Обов'язок	4,7	4,3	4,5
Розвиток	4,6	4,9	4,75
Викладач	3,9	4,2	4
Перспектива	4,5	4,6	4,55
Актуальність	4	4,3	4,1
Кар'єра	4,6	4,1	4,4
Професіонал	4,8	4,8	4,8
Предмет	3,7	3,7	3,7
Робота	4,4	4,2	4,3
Урок	3,5	3,7	3,6
Освіта	4,9	4,7	4,8
Інтерес	4,5	4,4	4,45

Сім'я	4,7	4,7	4,7
Майстерність	4,7	4,3	4,5
Розклад	3,3	3,7	3,5
Самокритика	4,1	4,2	4,15
Школа	3,3	3,7	3,5
Гроші	4	3,8	3,9
Практика	4	4,7	4,4
Книга	4,5	4,5	4,5
Успіх	4,8	4,7	4,75
Самовдосконалення	4,8	4,8	4,8
Учень	3,9	3,7	3,8
Університет	4,2	4,1	4,15
Я	4,5	4,7	4,6
Талант	4,5	4,3	4,4
Вчитись	4,4	4,5	4,45
Підготовка	4,1	4,6	4,3
Наука	3,9	4,5	4,2
Лідер	4	3,8	3,9
Розум	4,5	4,8	4,65
Рівень	4,1	4,3	4,2
Організація	3,8	3,4	3,6
Диплом	4,4	4,3	4,35

ГУС та ГПС дають подібні оцінки значної кількості понять. Найвищий показник у групі ГУС на слово-стимул ОСВІТА, а у ГПС – РОЗВИТОК. Прикрим є той факт, що у групі ГУС дуже низькими, як для майбутніх професіоналів, є оцінки вартісності таких понять, як урок (3,5), розклад (3,3), школа (3,3), учень (3,9).

Зіставляючи відповіді 2-х груп побачимо, що у ГУС в порівнянні з ГПС набагато нижчі показники оцінки понять: наука (3,9), практика (4), викладач (3,9), розвиток (4,6) підготовка (4,1), розум (4,5), але вищі у словах кар'єра (4,6), обов'язок (4,7), гроші (4).

У цьому опитуванні студенти давали свою зовнішню оцінку пропонованих слів, в той час як вільний асоціативний експеримент дає можливість виявити підсвідоме, внутрішнє. Зовнішня оцінка є дещо нижчою за внутрішню, що можна пояснити впливом стереотипів і зниженням престижу професії вчителя серед молоді.

Список використаних джерел та літератури

1. Бутенко Н. П. Словник асоціативних значень іменників в українській мові. – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті "Вища школа", 1989. 326 с.
2. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента / РАН. Инос. языкознания. – Х.: 2001. – 320 с.
3. Денисевич О. В. Професійна мовна картина світу студента: Дипломна робота ННІ філології та журналістики ЖДУ імені І. Франка. – Житомир, 2008. – 84 с.